

PROGOVORI O PREGOVORIMA

Beogradska otvorena škola

98/2023

Bilten o procesu pregovora
o pristupanju Srbije Evropskoj uniji

Izvor: Europa.eu

Rastrzani između Beograda i Prištine

KRUGOVI (DE)ESKALACIJE

TEMA BROJA STR. 4–6

Izvor: pixabay

MIŠLJENJE STR. 7–9

Antirodni pokreti u borbi protiv prava žena
i manjina
UJEDINJENI U MRŽNJI

Izvor: Europa.eu

AKTUELNO STR. 15–16

Otvoreni Balkan, za i protiv
BUDUĆNOST USLOVLJENA POLITIČKOM
VOLJOM

Izvor: Flickr.com

PREDSTAVLJAMO STR. 17–18

Španija na čelu Saveta Evropske unije
JAČANJE EVROPE I PODRŠKA UKRAJINI

CIVILNO DRUŠTVO ZA
UNAPREĐENJE PRISTUPANJA
SRBIJE EVROPSKOJ UNIJI

3

REČ-DVE UREDNIKA

4

TEMA BROJA

**Rastrzani između Beograda i Prištine
KRUGOVI (DE)ESKALACIJE**

7

MIŠLJENJE

**Antirodni pokreti u borbi protiv prava žena i manjina
UJEDINJENI U MRŽNJI**

10

U FOKUSU

**Samit NATO-a, najave i zaključci
NAJBIMNIJI ODBRAMBENI PLANOVI OD KRAJA HLADNOG RATA**

13

KOLUMN

**Odlazak političkog mahera
NEOČEKIVANI KRAJ RUTOVE ERE**

15

AKTUELNO

**Otvoreni Balkan, za i protiv
BUDUĆNOST USLOVLJENA POLITIČKOM VOLJOM**

17

PREDSTAVLJAMO

**Španija na čelu Saveta Evropske unije
JAČANJE EVROPE I PODRŠKA UKRAJINI**

PRIJAVITE SE OVDE DA REDOVNO DOBIJATE MESEČNI BILTEN O PROCESU PREGOVORA SRBIJE SA EU

IMPRESUM

Izdavač: Beogradska otvorena škola (BOŠ)
Bulevar oslobođenja 177, 11000 Beograd, Srbija
www.bos.rs

Urednici: Jelena Jorgačević, Branislav Cvetković, Miljana Jovanović

Autori: Andrijana Lazarević, Gorana Pebić, Milan Hiber, Veljko Jovanović, Miloš Hrnjaz, Nikolina Lozo

Lektura i korektura: Marijana Milošević

Dizajn i prelom: Damir Matić

Ova publikacija je nastala u okviru projekta „Civilno društvo za unapređenje pristupanja Srbije Evropskoj uniji” koji Beogradska otvorena škola realizuje uz podršku Švedske. Stavovi i mišljenja autora izneti u ovoj publikaciji ne predstavljaju nužno i mišljenje Beogradske otvorene škole i donatora.

Letnji meseci doneli su svima blagu dozu usporenosti. Tropske temperature podstakle su nas na razmišljanje o nekim dalekim, prijatnjim mestima pomalo nam odvlačeći pažnju sa zbivanja oko nas. No, mi smo se ipak potrudili da ispratimo najvažnija dešavanja tokom jula i predstavimo vam ih u novom broju našeg biltena.

Ono što definitivno nije bilo usporeno tokom prethodnih nedelja jesu odnosi Beograda i Prištine. Dinamični događaji, političke promene, nasilje, protesti. Čini se da su dešavanja na Kosovu* još jednom pokazala koliko smo daleko od svega što bi se moglo nazvati normalizovanim odnosima. O velikim pitanjima mira i sukoba razgovaralo se sredinom jula. Vilnus je postao mesto susreta zvaničnika okupljenih na Samitu Severnoatlantskog pakta. Tokom sastanka razgovaralo se o članstvu Švedske u Evropskoj uniji, dogovoren je još jedan okvir za pomoć Ukrajini kao i o novim planovima za mirniju budućnost. Koliko će godina biti potrebno za tu budućnost i da li će ih pojesti skakavci, ostaje pitanje za razmišljanje.

Još jedno od pitanja o kojima smo razmišljali pripremajući ovaj broj jesu i brojna dešavanja čiji je cilj ugrožavanje položaja žena i promocija antirodnih narativa, sa željom da sve stave u odveć poznati patrijarhalni kalup. Naš region nije jedini koji se suočava sa ovakvim pojавama. Jačanje desničarskih snaga nije zaobiljalo ni države Unije. U vezi s tom pojavom, u ovom broju osvrnuli smo se i na odlazak Marka Ruta i na njegove političke poduhvate koji su ga koštali vlasti.

O inicijativi Otvoreni Balkan pisalo se naširoko protekle četiri godine. Podrška slobodnom, povezanom, otvorenom regionu jedna je od glavnih ideja ljudi koji su ovu inicijativu pokrenuli. Ipak čini se da je deo njenih tvoraca počeo da zazire od svoje kreacije, tvrdeći da je ispunila svrhu. O političkoj volji i političkoj odgovornosti da se ova inicijativa održi pisali smo u ovom broju biltena.

Sa španskim predsedavanjem Savetu Evropske unije stiže nam i poruka da je Evropa nikad bliže. Pitanje: da li je ona bliže državama članicama, kandidatima za članstvo ili nekome trećem? Još jedno u nizu predsedavanja Španije ima cilj da osnaži evropsko jedinstvo, a jedan od prioriteta je i budućnost članstva Zapadnog Balkana. Ciljevi predsedavanja su tradicionalno ambiciozni, a rokovi kao i uvek kratki. Ipak, kao i dosad pratćemo njihovu ostvarenost.

Prethodnim brojevima biltena možete pristupiti na sledećem [LINKU](#).

* Ovaj natpis ne prejudicira status Kosova i u skladu je s Rezolucijom 1244 i mišljenjem MSP-a o kosovskoj deklaraciji o nezavisnosti.

Rastrzani između Beograda i Prištine **KRUGOVI (DE)ESKALACIJE**

Nedavni događaji na severu Kosova doveli su još jednom srpsku zajednicu u težak položaj. Tenzije koje rastu mesecima unazad izazivaju razočaranje i zabrinutost za budućnost. Iako neke organizovane grupe pribegavaju nasilju, većina onih koji protestuju su obični građani koji iskazuju svoje nezadovoljstvo zbog jednostranih akcija vlade Kosova i konfrontirajućih politika. Šta će biti dalje?

Situacija na severu Kosova je bila relativno mirna do 2021, kada je premijer Kosova, Aljin Kurti, poslao „specijalnu policiju” na to područje. Dve pucnjave na policijskom kontrolnom punktu, u januaru i aprilu iste godine, dodatno su zaoštirele odnose. U oba slučaja, specijalci su pucali na Srbe i ranili ih.¹

Nakon niza događaja koji su se zbili tokom 2022. godine, postavilo se pitanje: „Da li još uvek postoji prostor za Sporazum između Beograda i Prištine.”² Potom je, početkom 2023, došlo do nemačko-francuskog, odnosno evropskog predloga koji je, uz snažan međunarodni pritisak, postao nepotpisani dogovor sa klauzulom obaveznosti poštovanja svih tačaka.³ Obelodanjivanjem sadržaja novog evropskog predloga otvorena je mogućnost iskoraka u pregovorima i potencijalnog završetka situacije zarobljenosti kosovskih Srba između „prištinskog i beogradskog Procesa”.⁴

Odvoden put, bez međusobne blokade, ka Evropskoj uniji se potvrđuje i u ovom tekstu, iako je definisan još u Briselskom sporazumu u članu 14. Tada je postalo jasno da ovaj nepotpisani dokument neformalno znači novi pregovarački okvir i uslov za dalju evrointegraciju Srbije. Srbija se obavezala da će, nakon formiranja ZSO od strane Prištine, prihvati međusobno priznanje svih dokumenata, kao i da se neće protiviti daljem međunarodnom potvrđivanju kosovske nezavisnosti. Autonomija za Srbe i status za Srpsku pravoslavnu crkvu i srpsku kulturnu i versku baštinu ostaju i dalje preduslovi za sve ostale koncesije prema Prištini.⁵

1 <https://www.politico.eu/article/unrest-threatens-kosovo-serbs-last-bastion/>

2 <https://biepag.eu/blog/is-there-still-room-for-agreement/>

3 Više: <https://www.ips.ac.rs/publications/princip-teritorijalnog-integriteta-politicke-posledice-traganja-za-finalnim-statusom-kosova-i-metohije/>

4 <https://kossev.info/kosovski-srbi-izmedju-pristinskog-i-beogradskog-procesa/>

5 <https://www.ips.ac.rs/publications/princip-teritorijalnog-integriteta-politicke-posledice-traganja-za-finalnim-statusom-kosova-i-metohije/>

Sporazum sa Aneksom je potom počeo da se primenjuje:⁶

- u aprilu je formiran Komitet za praćenje implementacije sporazuma (tačka 6. Aneksa);⁷
- Priština je otpočela proces pristupanja Savetu Evrope, uz pozivanje na Sporazum⁸ (član 4. Sporazuma);
- u maju je dogovorena Deklaracija o nestalima (tačka 4. Aneksa);⁹
- zatim, nakon predstavljanja Nacrta statuta ZSO, prištinska vlada je rasformirala upravljački tim (tačka 5. Aneksa).¹⁰

Nakon navedenog, očekivalo se da će uslediti sprovođenje dela Sporazuma koji se odnosi na „samoupravljanje” (član 7. Sporazuma), što je zahtevalo rešavanje problema napuštenih institucija.¹¹

Međutim...

Napetost, nasilje i zahtevi

U novembru 2022. godine, čelnici četiri severne opštine sa srpskom većinom podneli su ostavke, i pripadnici Srpske liste, najveće stranke kosovskih Srba, napustili su sve institucije Kosova zbog spornog procesa

6 <https://kossev.info/zlo-prolece-na-severu-kim-kratko-i-jasno-o-situaciji-koja-nije-takva/>

7 https://www.eeas.europa.eu/eeas/belgrade-pristina-dialogue-establishment-joint-monitoring-committee-line-ohrid-commitments_en

8 https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=0900001680aaffdc

9 https://www.eeas.europa.eu/eeas/belgrade-pristina-dialogue-state-ment-high-representative-political-declaration-missing-persons_en

10 <https://kossev.info/krasnici-razresio-upravljački-tim-nakon-predstavljanja-nacrta-statuta-za-zso/>

11 <https://kossev.info/zlo-prolece-na-severu-kim-kratko-i-jasno-o-situaciji-koja-nije-takva/>

Izvor: Europa.eu

preregistracije automobila s nelegalnim srpskim tablicama.¹² Ipak, iako su pripadnici srpske zajednice masovno bojkotovali izbore, oni su održani 23. aprila 2023. godine. Takvi izbori su izabrane predstavnike, gradonačelnike koji dolaze iz redova albanske zajednice, ostavili

Specijalni izaslanik za dijalog Miroslav Lajčak i zamenik premijera Kosova Besnik Bislimi su 10. jula postigli dogovor čiji su konkretni koraci: gradonačelnici četiri opštine na severu svoje dužnosti obavljaju u alternativnim objektima; 25% policije se povlači iz opštinskih zgrada i oko njih na severu; Srbi odustaju od protesta, kao i od organizovanja novih izbora.

bez demokratskog legitimiteta. Na osnovu podataka Centralne izbore komisije, na lokalne izbore na severu 23. aprila je izašlo 1.567 birača ili 3,47% od ukupnog broja upisanih u birački spisak.¹³ Krizi je doprinela i činjenica da su, uprkos masovnom bojkotu srpskih glasača, zapadni zvaničnici priznali legalnost izbora.

12 <https://www.slobodnaevropa.org/a/kosovo-preregistracija-automobi-la-oznake-rks-km/32331316.html>

13 <https://www.slobodnaevropa.org/a/objavljeni-kona%C4%8Dni-rezultati-lokalnih-izbora-na-severu-kosova/32378797.html>

Počeli su svakodnevni protesti ispred opštinskih zgrada u: Zvečanu, Leposaviću i Zubinom Potoku. Pripadnici srpske zajednice zahtevali su da se specijalne jedinice policije Kosova povuku sa severa, da novoizabrani gradonačelnici ne dolaze na posao, kao i amnestiju za one koje je uhapsila kosovska policija. Krajem maja, demonstranti su napali vojnike NATO misije na Kosovu (KFOR).

Tenzije su ponovo planule nakon što su srpske snage uhapsile trojicu kosovskih graničnih policajaca. Beograd je tvrdio da su prešli granicu (koju Srbija ne priznaje); kosovski premijer je insistirao na tome da su oni oteti i odvedeni u Srbiju.¹⁴ Policajci su potom pušteni da se brane sa slobode i vraćeni su na Kosovo. Od osuda do nulte tolerancije

Povodom svih događaja i u cilju smirivanja situacije, specijalni izaslanik za dijalog Miroslav Lajčak i zamenik premijera Kosova Besnik Bislimi su 10. jula postigli dogovor čiji su konkretni koraci: 15 gradonačelnici četiri opštine na severu svoje dužnosti obavljaju u alternativnim objektima; 25% policije se povlači iz opštinskih zgrada na severu i oko njih; Srbi odustaju od protesta, kao i od organizovanja novih izbora.

14 <https://www.slobodnaevropa.org/a/kurti-policajci-kosovo-srbija-/32467736.html>

15 <https://www.slobodnaevropa.org/a/sever-kosova-plan-deescalacija/32500777.html>; <https://www.slobodnaevropa.org/a/kosovo-smanjenje-policije-sever/32499290.html>

Zatim, Kosovo ne bi trebalo da preuzima nikakve korake koji bi mogli dovesti do eskalacije sukoba. To je važno kako bi se podstaklo održavanje vanrednih lokalnih izbora u četiri opštine na severu, te uspostavio pravni osnov za održavanje izbora. Onda kada pravni osnov bude postojao, očekuje se i nastavak dijaloga u okviru procesa normalizacije odnosa.¹⁶

Jans Stoltenberg je istakao da „NATO treba da obezbedi bezbednost i stabilnost svih građana Kosova dok svoj mandat izvršava na nepristrasan način”, te da je spreman za razgovor s predsednikom Srbije, sa kojim je u stalnom kontaktu.

Pored ovoga, premijer Kurti se suočava i sa unutrašnjim izazovima. Nedavni incident u parlamentu, kada ga je pripadnik opozicione stranke polio vodom nakon govora o situaciji na severu Kosova, svedoči o zategnutim političkim odnosima i rastućoj napetosti. Ovaj incident dodatno naglašava potrebu za odgovornim političkim vođstvom kako bi se obezbedila bezbednost i stabilnost za sve građane.¹⁷

Kako je najavljeni, pored akcija EU, u narednom periodu se očekuje i sastanak generalnog sekretara NATO Jansa Stoltenberga i predsednika Srbije Aleksandra Vučića. Stoltenberg je istakao da „NATO treba da obezbedi bezbednost i stabilnost svih građana Kosova dok svoj mandat izvršava na nepristrasan način”, te da je spreman za razgovor s predsednikom Srbije, s kojim je u stalnom kontaktu.¹⁸

Dok na četiri strane sveta tragamo za političkom voljom i održivim rešenjem, važno je da, kako naglašava docent Fakulteta političkih nauka Stefan Surlić, imamo na umu da „pažnja koja je posvećena incidentima na severu Kosova pokazuje koliko je evropski kontinent traumatizovan ratom u Ukrajini” i da će sledstveno tome imati „nultu toleranciju prema izazivanju bilo kakve nestabilnosti”.¹⁹

*Andrijana Lazarević,
RESECO*

¹⁶ <https://www.slobodnaevropa.org/a/sever-kosova-plan-deescalacija/32500777.html>

¹⁷ Videti više: <https://kossev.info/eu-o-merama-prema-pristini-opozicija-kritikuje-kurtija-a-vlast-evropsku-uniju-ali-nije-ljuta/>.

¹⁸ <https://www.slobodnaevropa.org/a/nato-stoltenberg-vucic-sastanak/32498628.html>.

¹⁹ <https://www.tanjug.rs/srbija/politika/34075/stefan-surlic-nulta-toleranca-evrope-prema-izazivanju-nestabilnosti/vest>; Videti više: <https://www.slobodnaevropa.org/a/borrell-escalacija-sjever-kosova/32472813.html>.

Antirodni pokreti u borbi protiv prava žena i manjina UJEDINJENI U MRŽNJI

Muškarci koji kleče na Trgu Bana Jelačića u Zagrebu, procesije za život, protesti protiv abortusa, litije protiv Evoprajda u Beogradu, dezinformacione kampanje u kojima se homoseksualnost izjednačava s pedofilijom – iako na prvi pogled nepovezane, sve ove akcije su usmjerenе protiv jednog zajedničkog neprijatelja, a to je „rod”.

Pojam roda kao društvenog konstrukta nastao je u drugoj polovini 20. vijeka, a u srži ove ideje je naglašavanje činjenice da je rod rezultat društvenih procesa i normi, a ne prirodnji fenomen. To se ogleda u načinu na koji različite kulture i društva percepiraju žene i muškarce, što uključuje način na koji se tretiraju, očekivanja koja se postavljaju pred njih, te uloge koje se od njih očekuju. Ova ideja je izazvala kontroverze, posebno u konzervativnim i religioznim krugovima. U tom ozračju nastaju antirodni pokreti, koji se mogu tumačiti kao reakcija na osvajanje prostora od strane feminističkih i kvir pokreta. Nakon usvajanja deklaracija kojima se promoviše rodna ravнопravnost i konferencija Ujedinjenih nacija na kojima je prvi put upotrebljen termin „rod“ devedesetih godina, uslijedila je oštra reakcija Vatikana i osuda „rodne ideologije“. Ovakva

reakcija Vatikana rasplamsala je stavove konzervativaca, nacionalista i ostalih grupa koje se protive liberalnim idejama i koje su brzo usvojili novi termin. Takav stav Vatikan njeguje i danas.

Od tog trenutka, svi tradicionalisti i konzervativci imaju zajedničkog neprijatelja, ili možda ipak neprijateljicu – rod. Ovi antirodni pokreti se, nezavisno od područje u kome su se razvili, temelje na zajedničkim vrijednostima poput populizma, nacionalizma i antiglobalizma. Zajedničko im je i to što svoju ideologiju koriste kako bi očuvali muške privilegije i zadržali žene na tradicionalnoj društvenoj poziciji.

Prvi talas antirodnih pokreta u Evropi je u periodu od 2004. do 2009. godine zahvatio Španiju, Hrvatsku i Sloveniju, a brzo je

Izvor: [Robert Jones, Pixabay](#)

zaplijusnuo i ostatak Evrope. Na to nije ostala imuna ni Srbija, u kojoj se prva organizovana antirodna kampanja javila 2017. godine, a prva meta je bio obrazovni paket o prevenciji seksualnog nasilja u obdaništima i školama, koji je okarakterisan kao pokušaj seksualizacije djece. Slični organizovani napadi na „rodnu ideologiju“ su se kasnije nastavili kroz nove mje-

Ovi antirodni pokreti se, nezavisno od područje u kome su se razvili, temelje na zajedničkim vrijednostima poput populizma, nacionalizma i antiglobalizma. Zajedničko im je i to što svoju ideologiju koriste kako bi očuvali muške privilegije i zadržali žene na tradicionalnoj društvenoj poziciji.

re populacione politike, protivljenje usvajanju Zakona o rodnoj ravnopravnosti, kao i kroz kampanju i litije protiv prošlogodišnjeg Europrajda koji se, uprkos svim preprekama, održao u Beogradu. Jedna od ključnih odlika ovih napada je i osporavanje naučnosti studija roda, koju prati podrška konzervativnih intelektualnih elita.

Ko se plaši roda?

Kada govorimo o akterima koji šire ove narative i protive se „rodnoj ideologiji“, najopštija podjela bi bila na nove i stare aktere, a tu možemo dodati i saveznike. U većini slučajeva, ovi akteri nemaju isti ideološki okvir i njihovi motivi za podršku i pokretanje antirodnih kampanja se znatno razlikuju. Ono što ih ujedinjuje je sposobnost da spoje različite diskurse u jednu veliku prijetnju i konstruišu rodnu ideologiju kao napad na fundamentalne vrijednosti, kao što su porodica i nacija.

Na to nije ostala imuna ni Srbija, u kojoj se prva organizovana antirodna kampanja javila 2017. godine, a prva meta je bio obrazovni paket o prevenciji seksualnog nasilja u obdaništima i školama, koji je okarakterisan kao pokušaj seksualizacije djece.

Starim akterima se smatraju oni koji su postojali i prije 2000. godine. Oni su uglavnom prepoznati i u domaćoj i u međunarodnoj javnoj sferi, a najistaknutija među njima je Katolička crkva i druge vjerske organizacije, uglavnom hrišćanske. Pored vjerskih organizacija, stare aktere predstavljaju i desno orijentisani istraživački centri i instituti.

Ključna odlika ovih aktera je da su već etablirani i imaju moć direktnog uticaja na političke procese.

U grupu novih aktera se ubrajaju grupe koje su nastale sa

specifičnim ciljem borbe protiv „rodne ideologije“, a to su pojedine političke stranke, udruženja građana i nevladine organizacije. Ova grupa aktera uglavnom koristi slične slogane i vizuelni identitet, nevezano za dio svijeta u kome nastaju.

Kao saveznici se mogu posmatrati svi konzervativni političari, intelektualci ili medijski radnici koji doprinose širenju ovih narativa i dopiru do širih grupa.

Kod svih ovih aktera prisutan je strah da će „rodna ideologija“ ugroziti „tradicionalnu porodicu“, ali i naciju. Centralno mjesto u skupu vrijednosti koje antirodni narativi deklarativno štite zauzima tradicionalna porodica, koja se posmatra kao sredstvo za očuvanje nacije i prenošenje zajedničkih vrijednosti i tradicije. Porodica, tumačena iz ovog ugla, predstavlja samo jedno od sredstava za reprodukciju patrijarhalnih normi.

Ni Evropska unija nije izuzetak

U poslednjih nekoliko godina, primjetan je porast snage antirodnih pokreta u Uniji, a zanimljivo je to da se ova borba ne odvija samo na nacionalnom nivou već i na evropskom, gdje se savezi formiraju preko granica kako bi podrivali temelje Evropske unije i pokušali da potkopaju već postignuti konsenzus na evropskom nivou. Napadi su uglavnom usmjereni protiv pripadnika LGBTIQ+ manjine, ali i protiv reproduktivnih prava i medicine, kao i seksualnog obrazovanja i rodne ravnopravnosti, a sve to pod krinkom borbe protiv „propagiranja homoseksualnosti“ ili „ukidanja porodice“.

U poslednjih nekoliko godina, primjetan je porast snage antirodnih pokreta u Evropskoj uniji, a zanimljivo je to da se ova borba ne odvija samo na nacionalnom nivou već i na evropskom, gdje se savezi formiraju preko granica kako bi podrivali temelje Evropske unije i pokušali da potkopaju već postignuti konsenzus na evropskom nivou.

Iako je Istanbulska konvencija potpisana od strane EU 2017. godine, pojedine države članice su se protivile ratifikaciji Konvencije na nacionalnom nivou ili su obećale da će povući ratifikaciju. Ovo je dovelo do zastoja u pristupanju EU Istanbulskoj konvenciji – Konvenciji o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici.

Još jedan od primjera širenja antirodnih narativa predstavljaju grupe koje se protive politikama i finansiranju u vezi sa seksualnim i reproduktivnim zdravljem i pravima (SRHR), a koriste mehanizam Evropske građanske inicijative da zaustave napredovanje zaštite SRHR-a na nivou Unije. Inicijativa „Mama, tata i djeca“ je bila jedan od napora ka donošenju

obavezujućeg zakona EU koji definiše „brak” kao zajednicu između žene i muškarca, kao i „porodicu” zasnovanu na braku i/ili potomstvu.

Kada govorimo o stavu ovakvih grupa prema samoj EU, interesantno je da se, s jedne strane, Evropska unija doživljava kao faktor koji podriva nacionalne države, njihovu suverenost i vrijednosti. Na primjer, na protestima sa antirodnim sloganima nerijetko se vide i transparenti na kojima se EU predstavlja kao izvor zla i sila koja suverenim zemljama nameće neprirodne zakone i ponašanje. S druge strane, transnacionalno umrežavanje pokreta predstavlja bitnu odliku savremenih antirodnih pokreta, a jedna od arena za to je i Evropski parlament koji danas čini veliki broj partija i pojedinaca koji se protive „rodnoj ideologiji”. Većina ovih poslanika Evropskog parlamenta pripada desničarskim populističkim i nacionalističkim grupama Identiteta i demokratije (ID) ili Evropskih konzervativaca i reformista (ECR). Međutim, postoje i članovi Evropskog parlamenta koji zastupaju ove stavove, a članovi su Evropske narodne stranke (EPP) i Progresivnog saveza socijalista i demokrata (S&D).

Ako se antirodni narativi doživljavaju kao moralno jednaki zagovaranju ljudskih prava za sve, kao samo jedno mišljenje ili kao uticaj samo na rodnu ravnopravnost, a ne i na druge elemente poretka na kome počiva Evropska unija, moglo bi doći do narušavanja takvog sistema, i narušavanja prava za koja su se žene dugo borile, i bore se još uvijek.

Desničarske populističke stranke sve više jačaju, što direktno vodi ka većem uticaju tih stranaka u raspravama o politici rodne ravnopravnosti, posebno kada je u pitanju blokiranje termina ili koncepta „rod” u zvaničnim dokumentima. Poljski i mađarski predstavnici predvode ove borbe, pozivajući se na formulaciju „ravnopravnost između žena i muškaraca” koja stoji u Ugovoru o Evropskoj uniji, a sve u namjeri da sačuvaju tradicionalnu definiciju muškarca i žene.

Antirodni pokreti ne dolaze sami

Od vlada poput Rusije, Mađarske ili Poljske, do desničarskih populističkih stranaka poput Voxa u Španiji, Braće Italije ili AfD-a u Nemačkoj, ultrakonzervativnih nevladinih organizacija, Pravoslavne crkve i Vatikana, antirodni akteri u Evropi formiraju široke i strateške koalicije, prevazilazeći ideoološke razlike – ujedinjeni u svojoj opoziciji prema onome što nazivaju „rodnom ideologijom”. Uprkos insistiranju na formiranju antirodnog diskursa oko specifičnih nacionalnih vrijednosti, ovi narativi prelazi nacionalne granice i pokreti se umrežavaju. Poruke ovih pokreta u svim državama gotovo su identične i, paradoksalno, uglavnom preuzete iz drugih zemalja, naročito iz SAD-a. Iako akteri koji promovišu antirodnu ideologiju dolaze sa različitim dijelova ideoološkog spektra, primjetno je da većina dolazi iz ugla desnih politika i desnog populizma, konzervativizma i tradicionalizma. Stoga je jasno da broj ovih pokreta raste srazmjerno sa intenziviranjem populističkog talasa koje je zahvatilo EU od Francuske i Njemačke, preko Italije i Hrvatske, pa sve do Poljske, ne zaobilazeći Mađarsku, a ni ostale zemlje Evropske unije.

Antirodni pokreti su prijetnja koju treba shvatiti ozbiljno i stupiti joj sistemski. Ako se antirodni narativi doživljavaju kao moralno jednaki zagovaranju ljudskih prava za sve, kao samo jedno mišljenje ili kao uticaj samo na rodnu ravnopravnost, a ne i na druge elemente poretka na kome počiva Evropska unija, moglo bi doći do narušavanja takvog sistema, i narušavanja prava za koja su se žene dugo borile, i bore se još uvijek.

Gorana Pebić,
Beogradski centar za bezbednosnu politiku

Samit NATO-a, najave i zaključci

NAJOBIMNIJI ODBRAMBENI PLANOVI OD KRAJA HLADNOG RATA

Ključnu pobedu saveza verovatno predstavlja napredak u procesu pristupanja Švedske. Osigurana pomoć Ukrajini, koja je veoma značajnog obima, takođe predstavlja uspeh za njegove interese. Mada je manjak formalnog poziva Ukrajini bio potpuno očekivan, delimična diplomatska konfrontacija i javna reakcija ukrajinskog predsednika i zvaničnika članica NATO-a mogu negativno uticati na međunarodnu percepciju jedinstva NATO-a i njegovih potencijalnih budućih članova.

Tokom nedavno održanog Samita NATO-a (11-12. 7) u Vilnusu, pod senkom tekućeg rata u Ukrajini, očekivano se diskutovalo o pitanjima vezanim za bezbednosni kontekst Evrope. Jedna od ključnih tema jeste proces pristupanja Švedske NATO-u i ona predstavlja neupitan uspeh. Najavom da će Turska prekinuti blokadu procesa ostvaren je prvi značajan napredak od početka švedskog pristupanja. Druga oblast pregovora, čiji su uspesi ograničenijeg dometa, tiče se Ukrajine, odnosno njenog pristupanja NATO-u i vojne pomoći koju joj pružaju države članice saveza. Dok je kontinuirana vojna i ekonomska pomoć Ukrajini obezbeđena, do formalnog poziva u savez, kome se predsednik Zelenski javno nudio, nije došlo. Treće, ali povezano sa kontekstom rata u Ukrajini, jeste donošenje novih, obimnih odbrambenih planova NATO-a, čiji detalji nisu javni.

Rasplet u slučaju Švedske

Švedska je, zajedno sa Finskom, aplicirala za članstvo u NATO-u još 18. maja 2022. godine. Ubrzo je sledilo potpisivanje Protokola o pristupanju, a nakon toga ratifikacija od strane svih članica saveza, izuzev Turske i Mađarske.

Mada tradicionalno neutralna država, Švedska je odlučila da neutralnost napusti usled novih bezbednosnih okolnosti nastalih nakon agresije Ruske Federacije na Ukrajinu. Partije koje su se ranije zalagale za vojnu neutralnost, kao što su Švedske demokrate i Socijaldemokratska partija, promenile su svoj stav i počele su da se zalažu za članstvo u NATO-u. Slična promena može se primetiti i u javnom mnjenju – kriza u Ukrajini 2014. uticala je na izjednačavanje procenta građana koji su za pristupanje NATO-u i onih koji se tome protive (druga grupa je ranije bila u značajnoj prednosti). Početak rata 2022. samo je doveo do nastavka ove tendencije, te je podrška

pristupanju prevazišla protivljenje i ranije neviđenih 60%. Četrnaest meseci od početka pristupanja pretežno su obeleženi pregovorima s Turskom, koja je blokirala proces usled navodnog omogućavanja delovanja kurdske teroriste na teritoriji Švedske. Turska već godinama od Švedske zahteva izručenje pojedinaca za koje tvrdi da su povezani s delovanjem

Mađarska je najavila da neće biti poslednja država koja blokira put Švedskoj ka pristupanju NATO-u. Po svemu sudeći, put Švedske ka članstvu u NATO-u se bliži kraju mada će ključno biti sledeće sazivanje turskog parlamenta. Švedska je nakon ove najave izjavila da će „aktivno podržavati pokušaje Turske da oživi proces pristupanja Evropskoj uniji”.

Radničke partije Kurdistana. Švedska vlada je demantovala navode Turske, ukazujući na činjenicu da je Švedska prva država nakon Turske koja je označila Radničku partiju Kurdistana kao terorističku organizaciju, kao i na nove reforme antiterorističkih zakona izvršene usled procesa pristupanja NATO-u. U poslednjem trenutku pred sam Samit, predsednik Erdogan je pokušao da uslovi ulazak Švedske u NATO turskim pristupanjem Evropskoj uniji.

Na Samitu u Vilnusu, generalni sekretar NATO-a Stoltenberg je – nakon pregovora vođenih s turskim predsednikom Erdoganom i švedskim premijerom Kristersonom, ali i privatnih pregovora između Erdogana i američkog predsednika Bajdena – potvrdio pristanak Turske da podrži pristupanje Švedske savezu. Pregовори су doveli do kompromisa; Turska je zauzvrat dobila kreiranje tzv. specijalnog koordinatora za antiterorizam NATO-a, a pojedini izvori spominju i potencijalnu prodaju

Izvor: [Europa.eu](#)

američkih F-16 lovačkih aviona i druge vojne opreme Turskoj. Specifičan rok za ratifikaciju nije najavljen. Mađarska je najavila da neće biti poslednja država koja blokira put Švedskoj ka pristupanju. Po svemu sudeći, put Švedske ka članstvu u NATO-u se bliži kraju mada će ključno biti sledeće sazivanje turskog parlamenta. Švedska je nakon ove najave izjavila da će „aktivno podržavati pokušaje Turske da oživi proces pristupa Evropskoj uniji”.

Ukrajinsko nezadovoljstvo i odbrambeni planovi

Druga tema ovog sastanka, koja je u međunarodnoj javnosti privukla najviše pažnje, bila je status pristupanja Ukrajine NATO-u. Ukrajina nije dobila zvaničan poziv, pretežno zbog činjenice da bi pristupanje Ukrajine NATO-u u ovom trenutku podrazumevalo njegovo uključivanje u rat protiv Rusije. Ovaj stav je javno izneo predsednik SAD-a Džo Bajden, a saglasan je sa stavovima Nemačke, ali i većine članica NATO-a.

Donošenje novih planova je takođe značajno, ne samo u odbrambenom već i u političkom kontekstu. Ovaj postupak, prvi put od kraja Hladnog rata, simbolizuje novu konfrontaciju između NATO-a i Ruske Federacije i služi da pokaže spremnost saveza da se suprotstavi potencijalnim prodorima sa Istoka.

Ukrajinski predsednik Volodimir Zelenski je, u svom obraćanju na društvenim mrežama, situaciju nazvao „apsurdnom”. Ukrajinska pozicija i javne kritike Samita izazvale su negativne reakcije relevantnih međunarodnih aktera. Tako je britanski sekretar odbrane Ben Voles (Ben Wallace) izjavio je da bi Ukrajina trebalo da bude zahvalnija za pomoć koju je već dobila.

S druge strane, Samit se ne može smatrati neuspešnim za Ukrajinu. Sve članice G7 su obećale da će nastaviti s pružanjem dugoročne vojne i ekonomski pomoći toj zemlji. Nemačka je obezbedila vojnu pomoć u iznosu od 700 miliona evra. Ukraini je rečeno da joj je budućnost u NATO-u i uklonjena je potreba za usvajanjem Akcionog plana članstva, čime je proces eventualnog pristupanja olakšan. Rečeno je da će pristupanje slediti nakon ispunjenja demokratskih reformi i reformi sektora bezbednosti, ali te reforme nisu nabrojane niti specifičnije određene.

U javnosti manje zapažen novitet sa Samita u Vilnjusu jeste donošenje tzv. regionalnih odbrambenih planova, najobimnijih odbrambenih planova ovog saveza od kraja Hladnog rata. Na osnovu javno dostupnih informacija, planovi podrazumevaju visoku spremnost 300.000 trupa, povećanje proizvodnje odbrambenih industrija država članica i obećanje država članica da će najmanje dva odsto njihovog BDP-a biti izdvojeno za odbranu. Očekuje se da će potpuna implementacija planova trajati godinama, ali NATO zvaničnici ističu da je savez i danas spreman za potencijalni sukob.

Reakcije i posledice

Samit u Vilnjsu možemo oceniti kao prilično produktivan. Ključnu pobedu saveza verovatno predstavlja napredak u procesu pristupanja Švedske. Osigurana pomoć Ukrajini, koja je veoma značajnog obima, takođe predstavlja uspeh za interese NATO-a. Mada je manjak formalnog poziva Ukrajini bio potpuno očekivan usled konteksta rata, te se ne može reći da predstavlja neuspeh, delimična diplomatska konfrontacija i javna reakcija ukrajinskog predsednika i zvaničnika NATO članica mogu negativno uticati na međunarodnu percepciju jedinstva NATO-a i njegovih potencijalnih budućih članova.

Planovi omogućavaju ruskim zvaničnicima da potkrepe svoje javne tvrdnje da NATO nikada nije izašao iz Hladnog rata, te da kontinuirano percipira Rusiju kao neprijatelja.

Donošenje novih planova je takođe značajno, ne samo u obrambenom već i u političkom kontekstu. Ovaj postupak, prvi put od kraja Hladnog rata, simbolizuje novu konfrontaciju između NATO-a i Ruske Federacije i služi da pokaže spremnost saveza da se suprotstavi potencijalnim prodorima sa Istoka. S druge strane, planovi omogućavaju ruskim zvaničnicima da potkrepe svoje javne tvrdnje da NATO nikada nije izašao iz Hladnog rata, te da kontinuirano percipira Rusiju kao neprijatelja.

*Milan Hiber,
Fakultet političkih nauka Univerziteta u Beogradu*

Odlazak političkog mahera

NEOČEKIVANI KRAJ RUTOVE ERE

Nepokolebljiv stav holandskog premijera u vezi s migracionom politikom konačno ga je koštao pozicije na kojoj je bio godinama. U holandskoj javnosti on je trenutno viđen više kao deo problema nego kao deo rešenja.

Dugogodišnji holandski premijer Mark Rute je 7. jula odlučio da raspusti Vladi zbog neslaganja sa koalicionim partnerima u vezi s migracionom politikom. Javnost će ga definitivno pamtitи kao stereotipnog Holandanina, štedljivog, skromnog i vrednog. Na posao je isključivo dolazio bicikлом, a svoj privatni život nikada nije otkrivao javnosti. Tokom karijere vodio je četiri kabineta, a svaki se, iz različitih razloga, završio raspuštanjem.

Činilo se da će se Rute ponovo kandidovati na sledećim opštим izborima, koji će se održati novembra ove godine. Međutim, neočekivano je odlučio da u potpunosti okonča svoju političku karijeru. Tom odlukom stavlja tačku na 17 godina predsedništva u Narodnoj stranci za slobodu i demokratiju (VVD), kao i 13 godina na mestu premijera, što ga čini premijerom s najdužim stažom u istoriji Holandije.

Pad malezijskog aviona

Tokom Ruteove duge karijere na mestu premijera, političke krize i skandali nisu bili nepoznanica. Ipak, prevazilazio ih je veoma uspešno i iz njih izlazio još popularniji, pa je otuda i zaradio nadimak Teflon Mark. Prema njegovom mišljenju, dođaj koji mu je obeležio mandat jeste slučaj obaranja putnič-

Iako su mnogi analitičari predviđali da će holandski premijer zauzeti moćnu poziciju u institucijama Evropske unije ili NATO-a, on je neočekivano izjavio da više nije zainteresovan za dalje bavljenje politikom.

kog aviona MH17 koji je 2014. godine leteo od Amsterdama do Kuala Lumpura. Naime, avion je preletao preko sukobljenog područja u istočnoj Ukrajini, a ruske separatističke snage su oborile avion. Poginulo je tada 298 ljudi, od kojih je 193 bilo holandske nacionalnosti. Ruska Federacija je porekla bilo

Izvor: Erik Smith, pixabay

kakvu vezu sa slučajem, a holandski tužiocu su osudili in absentia četiri osobe ruske nacionalnosti. Ovom političkom krizom već slabi odnosi Holandije i Rusije su dodatno pogoršani. A dokrajčeni su ruskom invazijom na Ukrajinu 2022.

Toeslagen afera i COVID-19 kriza

Posebna mrlja u mandatu trećeg Ruteovog kabineta je afera vezana za dečji dodatak. U periodu od 2005. do 2019. godine, holandska poreska i carinska uprava, pri davanju finansijske podrške za brigu o deci, profilisala je delove stanovništva putem algoritama koji su prepoznavali neholandska imena i dvojna državljanstva kao potencijalne znake prevare. Ovaj vid profilisanja stanovništva uskratio je finansijsku podršku za 20.000 imigrantskih porodica s niskim prihodima. Dodatno, mnoge porodice su neosnovano optužene za malverzacije, a od njih je traženo da povrate legalno dobijena sredstva (u desetinama hiljada evra). Premijer Rute je 2021. priznao odgovornost Vlade, a potom je usledila kolektivna ostavka kabineta. Četvrta Ruteova vlada je 25. maja 2022. godine konačno javno priznala prisustvo institucionalnog rasizma prilikom davanja državne finansijske podrške. Nažalost, kako nije postojala brza

reakcija Vlade na posledice ove politike, mnoge porodice ni dan-danas nisu doobile kompenzaciju.

Tokom pandemije COVID-19, Rute je uspešno suzbio nerede širom zemlje, na kojima je narod izrazio nezadovoljstvo zbog zakasnele vakcinacije, kao i ograničenja slobodnog kretanja. Prema nedavno sprovedenoj anketi DW-a (*Deutsche Welle*), Ruteovu pandemijsku politiku je podržalo čak 77% ispitanika, uprkos kontroverznim merama.

Migraciona politika

Nepokolebljiv Ruteov stav u vezi s migracionom politikom kačno ga je koštao premijerske pozicije. Konzervativni Ruteov VVD i Hrišćansko-demokratski apel (CDA) zalagali su se za stvaranje dvoklasnog sistema za azil. Prema predlogu, postojao bi privremeni azil za migrante koji beže od sukoba i trajni azil za one koji beže od progona. Dodatno, Rute je nameravao da smanji broj članova porodice koje azilanti mogu povesti sa sobom, što dovodi do toga da porodice moraju da čekaju i do dve godine kako bi se ponovo ujedinile. Uprkos premijerovim željama, stranka levog centra D66 i Hrišćanska unija nisu podržale ove ideje, što je dovelo do konačnog raspada četvorostračke koalicije 7. jula ove godine.

Bitno je naglasiti da Ruteov mandat nije gotov najranije do novembra i da on još uvek nije odustao od svoje migracione politike kako na domaćem, tako i na evropskom nivou.

Bitno je naglasiti da Ruteov mandat nije gotov najranije do novembra i da on još uvek nije odustao od svoje migracione politike kako na domaćem, tako i na evropskom nivou. S obzirom na to da je Tunis trenutno glavno polazište migranata ka Evropi, Mark Rute je zajedno s predsednicom Evropske komisije Ursulom fon der Lajen i italijanskim premijerkom Đordjom Meloni u nedelju (16. jula) održao sastanak s predsednikom Tunisa Kaisom Saiedom. Na sastanku je dogovoren da će Evropska unija pomoći Tunisu sa 100 miliona evra kako bi se učvrstila granica ka Mediteranu i time sputao uvećan priliv migranata ka Evropi.

Šta je sledeće za Marka Rutea?

Iako je era Teflon Marka obeležena brojnim krizama, Ruteu je znatno pomoglo da godinama (o)drži vlast i to što su alternativne političke opcije imale vrlo nizak nivo poverenja usled njihovih ranijih neuspeha. Takođe, uprkos pomenutim skandalima koje su ga pratili, on se uspešno pokazao u izbegavanju i manevrisanju posledica političkih kriza, kao i u stvaranju novih koalicija koje su činile stranke celog političkog spektra. Iako su mnogi analitičari predviđali da će Rute zauzeti moćnu poziciju u institucijama Evropske unije ili NATO-a, sam Rute je neočekivano izjavio da više nije zainteresovan za dalje bavljenje politikom.

Uprkos skandalima koje su pratile njegovu političku karijeru, on se uspešno pokazao u izbegavanju i manevrisanju posledica političkih kriza, kao i u stvaranju novih koalicija koje su činile stranke celog političkog spektra.

U holandskoj javnosti je trenutno viđen pre kao deo problema nego kao deo rešenja, što potvrđuje i istraživanje holandske agencije (*EenVandaag*) prema kojem čak 75% ispitanika ne podržava Ruteovu ponovnu kandidaturu. Ranije kontroverze, krize i skandali doveli su do njegove niske popularnosti među građanima Holandije.

Vladajuća koalicija će ostati na vlasti sve dok se ne sastavi novi mandat Vlade nakon izbora u novembru. Sam proces sastavljanja nove vlade u holandskoj politici može trajati mesecima. Budućnost Teflon Marka trenutno nije poznata, ali trag koji je ostavio u holandskoj i evropskoj politici svakako je vidan.

Veljko Jovanović,
Fakultet političkih nauka Univerziteta u Beogradu

Otvoreni Balkan, za i protiv

BUDUĆNOST USLOVLJENA POLITIČKOM VOLJOM

U okviru inicijative je u poslednje četiri godine donet veći broj sporazuma i memoranduma o saradnji. Međutim, samo manji deo njih je stupio na snagu i tek treba da ocenimo njihove eventualne ekonomske posledice. S druge strane, činjenica da su inicijativu pokrenuli lokalni lideri, kao i da je dovela do poboljšanja političkih odnosa između tri države svakako nije za potcenjivanje.

Izjava albanskog premijera Edija Rame da je **inicijativa Otvoreni Balkan ispunila svoju svrhu reaktiviranjem Berlinskog procesa** izazvala je veliki broj reakcija. Te reakcije su, međutim, samo nastavak već postojeće, izuzetno žive debate o svrsi i postignućima te inicijative. Koji su (bili) ciljevi Otvorenog Balkana? Kakva su konkretni rezultati? I da li je Ramina izjava označila kraj svega?

Početni koraci

Na sastanku u Novom Sadu, 10. oktobra 2019. godine predsednik Srbije, premijer Albanije i premijer Severne Makedonije su usvojili Zajedničku deklaraciju o primeni četiri slobode Evropske unije na Zapadnom Balkanu. U Deklaraciji se ističe da je usvojena radi osnaživanja regionalne saradnje, u cilju „ekonomskog rasta, smanjivanja nezaposlenosti [...] kao i da se poveća trgovina, investicije i zaposlenost na prostoru šestorke Zapadnog Balkana“. U nastavku Deklaracije se dodaje da je cilj i „postizanje Regionalnog ekonomskega prostora u okviru šestorke Zapadnog Balkana zasnovane na uključenosti

svih i na principima ‘četiri slobode’ EU: slobodi kretanja roba, usluga, ljudi i kapitala“. Inicijativa za postizanje ovih ciljeva je najpre nazvana Mini-Šengen, da bi kasnije bila preimenovana u Otvoreni Balkan.

Sve češće se može čuti da je upravo inicijativa Otvoreni Balkan reaktivirala Berlinski proces, koji je određeno vreme bio u zastoju, i probudila interes za njega.

U tekstu Deklaracije, ali i dokumentima usvojenim kasnije, navodi se njena komplementarnost s drugim procesima, ali naročito s pristupanjem država Zapadnog Balkana Evropskoj uniji. Pa ipak, imajući u vidu celokupan politički kontekst – zastoj u politici proširenja, nezadovoljstvo Albanije i Severne Makedonije ovim procesom, kao i složenu situaciju u pregovorima Beograda i Prištine uz posredovanje Unije – glasno su odzvanjale reči trojice lidera da je sazrelo vreme da lokalni političari preuzmu inicijativu i prodube regionalnu saradnju.

Izvor: Ambasada Republike Srbije u Tirani

Primena i dileme

U okviru inicijative Otvoreni Balkan, od 2019. do danas, održan je veliki broj sastanaka trojice lidera i usvojen veći broj dokumenata različitih naziva: memoranduma, sporazuma, operativnih planova itd. Većina nema pravno-obavezujući karakter. Neki od njih ga ipak imaju, ali su tek ove godine postali aktuelni, jer se čekala ratifikacija u Severnoj Makedoniji. Neki su, zanimljivo, počeli da se primenjuju iako još uvek nisu formalno stupili na snagu.

Imajući u vidu da su obavezujući sporazumi skoro stupili na snagu ili da to tek treba da se dogodi, teško je govoriti o konkretnim ekonomskim efektima inicijative. Tako je, prve radi, Sporazumom o slobodnom pristupu tržištu rada na Zapadnom Balkanu predviđeno omogućavanje slobodnog kretanja, boravka i pristupa tržištu rada državljanima sve tri države na njihovim teritorijama, tj. zapošljavanja pod istim uslovima koji važe za

Od samog početka postoje i brojne kritike. Radi se o nedostatku transparentnosti procesa, ne postoji mapa puta ove inicijative, pa čak ni njena zvanična veb-stranica. Zatim, recimo, nije uvek jasno da li su određeni sporazumi uopšte stupili na snagu i kakav je njihov odnos prema već preuzetim pravnim obavezama u procesu pristupanja Evropskoj uniji.

lokalno stanovništvo. U vezi s primenom ovog sporazuma, kao i njegovog odnosa prema pravilima o slobodi kretanja radne snage u Evropskoj uniji postoji, međutim, mnoštvo dilema, za čije razrješenje u praksi ćemo morati još da sačekamo. Slično važi i za neke druge sporazume, usvojene u okviru inicijative Otvoreni Balkan, poput Sporazuma o povezivanju šema elektronske identifikacije građana Zapadnog Balkana ili Sporazuma o međusobnom priznavanju akademskih kvalifikacija.

Iskre za Berlinski proces

Kao što je već pomenuto, pokretači Otvorenog Balkana neprestano insistiraju, što se vidi i u tekstovima sporazuma, da je inicijativa komplementarna s Berlinskim procesom i procesom pristupanja Evropskoj uniji. Pa ipak, iz EU i većine država članica su, za razliku od Sjedinjenih Američkih Država, uglavnom stizale rezervisane reakcije, uz komentare o odsustvu njene inkluzivnosti (inicijativi se dosad nisu pridružili Kosovo*, Bosna i Hercegovina i Crna Gora), transparentnosti i odnosu sporazuma prema pravnim tekvinama EU.

S druge strane, sve češće se može čuti da je upravo inicijativa Otvoreni Balkan reaktivirala Berlinski proces, koji je određeno vreme bio u zastoju i probudila interes za njega. Takođe,

Izvor: [Europa.eu](#)

nedavno su u okviru Berlinskog procesa zaključeni sporazumi koji po svojoj tematici u velikoj meri odgovaraju aktivnostima u okviru Otvorenog Balkana.

Kritike i rezultati

Činjenica da je Otvoreni Balkan inicijativa koju su pokrenuli sami balkanski lideri, da je u okviru nje donet veći broj sporazuma, kao i da je dovela do poboljšanja političkih odnosa između tri države svakako nije za potcenjivanje.

Po reakcijama na izjavu Edija Rame nazire se zaključak da Otvoreni Balkan nije mrtav. Njegova dalja budućnost je, međutim, uslovljena voljom i odnosima političkih lidera tri države Zapadnog Balkana, ali i odnosima Evropske unije prema ovim državama.

Od samog početka postoje i brojne kritike. Radi se o nedostatku transparentnosti procesa, ne postoji mapa puta ove inicijative, pa čak ni njena zvanična veb-stranica. Zatim, recimo, nije uvek jasno da li su određeni sporazumi uopšte stupili na snagu i kakav je njihov odnos prema već preuzetim pravnim obavezama u procesu pristupanja Evropskoj uniji. Osim toga, inicijativu Otvoreni Balkan ne prati proces institucionalizacije, odnosno ona nema nikakve organe. Iako to nije sasvim usamljena situacija u međunarodnim odnosima, postojanje takvih organa bi unapredilo pitanja pravne sigurnosti i osiguralo njeno duže trajanje.

Konačno, po reakcijama na izjavu Edija Rame nazire se zaključak da Otvoreni Balkan nije mrtav. Njegova dalja budućnost je, međutim, uslovljena voljom i odnosima političkih lidera tri države Zapadnog Balkana, ali i odnosima Evropske unije prema ovim državama, odnosno jasnom i nedvosmislenom perspektivom njihovog članstva.

Miloš Hrnjaz,
Fakultet političkih nauka Univerziteta u Beogradu

Španija na čelu Saveta Evropske unije **JАЧАЊЕ ЕВРОПЕ И ПОДРШКА УКРАЈИНІ**

Kada je reč o zemljama Zapadnog Balkana i uticaju španskog predsedništva, fokus je sva-kako na pregovorima Beograda i Prištine i normalizaciji odnosa, ali i sve većim problemima u Bosni i Hercegovini, izazvanim stalnim političkim i ustavnim krizama.

Španija predsedavanje Savetu EU preuzima od Švedske, u toku čijeg je predsedavanja u središtu pažnje bila pomoć Ukrajini i održavanje evropskog jedinstva. Tako je, pored snažne podrške Ukrajini, postignut i dogovor koji se odnosi na klimatske promene pod nazivom „Fit for 55”, a obuhvata različite oblasti: klime, životne sredine, energetike i prometa.

Španiji je ovo peto predsedavanje, a njen moto je: „Evropa, bliže”. Špansko predsedavanje dolazi i u momentu neizvesnih, prevremenih izbora u ovoj zemlji. Ankete pokazuju da bi se moglo desiti da koalicija predvođena konzervativcima ima više mandata u odnosu na levu koaliciju, koju predvodi sadašnji premijer.

Prioriteti

Španija je za period svog predsedavanja, osim podršku za Ukrajinu, postavila četiri prioriteta:

- Ponovna industrijalizacija EU i osiguravanje otvorene strateške autonomije;
- Napredak u području zelene tranzicije i prilagođavanje zahtevima za zaštitu životne sredine;
- Promocija veće socijalne i ekonomski pravde;
- Jačanje evropskog jedinstva.¹

Izvor: [Flickr.com](#)

¹ The Spanish presidency programme (2023), pristupljeno: 15. jul 2023. <https://spanish-presidency.consilium.europa.eu/en/programme/the-spanish-presidency-programme/>. U tekstu će biti korišćeni podaci iz Programa.

Razlog potrebe za ponovnom industrijalizacijom EU jeste smanjenje zavisnosti članica EU od trećih zemalja u oblastima energije, zdravstva, digitalnih tehnologija i hrane. Pokretanje trenda ponovne industrijalizacije EU privući će kompanije u Evropu.

Kako bi se cilj što pre postigao, Španija će u periodu svog predsedavanja raditi na dva fronta. Prvi se odnosi na promociju strateških industrija i tehnologija. Posebna pažnja biće usmerena na Latinsku Ameriku i EU-CELAC Samit (čije je cilj bolje povezivanje Latinske Amerike i EU).

Zeleno sutra

Kada je reč o prioritetu „napredak u području zelene tranzicije i prilagođavanju zahtevima za zaštitu životne sredine“ pored toga što je program zelene tranzicije zakonska obaveza za sve članice EU, on je ujedno i moralna obaveza, ali i prilika za smanjenje zavisnosti od energije i sirovina. Reforma tržišta električne energije jedan je od prioriteta EU još od početka rata u Ukrajini. U periodu predsedavanja Švedske Savetu Evropske unije, Veće Evropske unije postiglo je saglasnost o delovima reforme tržišta električne energije.

Revizjom i reformom fiskalnih pravila povećala bi se transparentnost javnih finansijsa sa odgovarajućim finansiranjem zelene i digitalne tranzicije. Poslednji cilj u okviru ovog prioriteta jeste poboljšanje prava radnika u određenim oblastima, ali i prava žena žrtava nasilja, dece, kao i osoba sa invaliditetom.

Kada govorimo o Španiji i njenom doprinosu ovom procesu, mogu se izdvojiti tri cilja: promocija reforme tržišta kako bi se ubrzala primena obnovljivih izvora energije, smanjenje cene električne energije i poboljšanje stabilnosti sistema; ubrzanje zakonodavnih procedura vezanih za „Fit for 55“ paket, koji je EU usvojila za vreme švedskog predsedavanja, a koji će učiniti Evropu prvim klimatski neutralnim kontinentom do 2050. godine; promocija mera za smanjenje otpada i mikroplastike i proizvodnju zelenih goriva u cilju borbe protiv klimatskih promena.

Veća socijalna i ekonomski pravda

Povećanje BDP i jačanje ekonomije EU svakako je bitna stavka u jačanju EU, ali je potrebno da bogatstvo koje je stvoreno koristi svim građanima i služi za poboljšanje kvaliteta života. Špansko predsedavanje će se zalagati za uspostavljanje

minimalnih i zajedničkih standarda o oporezivanju preduzeća u svim zemljama članicama i boriće se protiv utaja poreza multinacionalnih kompanija. Revizijom i reformom fiskalnih pravila povećala bi se transparentnost javnih finansijsa sa odgovarajućim finansiranjem zelene i digitalne tranzicije. Poslednji cilj u okviru ovog prioriteta jeste poboljšanje prava radnika u određenim oblastima, ali i prava žena žrtava nasilja, dece, kao i osoba sa invaliditetom.

U izlaganju španskog šefa diplomatijskog jedan od ključnih momenata je bio njegovo obećanje o podsticanju razgovora u EU oko procesa reformi, ali i pristupanja zemalja EU. Španski premijer je izrazio nadu da će Ukrajina početi zvanične pregovore o tome što je potrebno da uradi kako bi ojačala svoju kandidaturu za članstvo.

Poslednji, ali ne manje važan prioritet Španije, jeste jačanje evropskog jedinstva. Pod ovim se svakako smatra nastavak pomoći Ukrajini, ali i drugim zemljama u okruženju koje nisu članice EU. Proces jačanja evropskog jedinstva jeste jačanje unutrašnjeg tržišta, završetak bankarske unije i unije konsolidacije tržišta kapitala i jačanje fondova namenjenih državama koje žele da postanu punopravne članice EU, među kojima su i zemlje Zapadnog Balkana.

Zagovaranje proširenja

U izlaganju španskog šefa diplomatijskog jedan od ključnih momenata je bio njegovo obećanje o podsticanju razgovora u EU oko procesa reformi, ali i pristupanja zemalja u EU. Španski premijer je izrazio nadu da će Ukrajina početi zvanične pregovore o tome što je potrebno da uradi kako bi ojačala svoju kandidaturu za članstvo.

Kada je reč o zemljama Zapadnog Balkana i uticaju španskog predsedavanja fokus je svakako na pregovorima Beograda i Prištine i normalizaciji odnosa, ali i sve većim problemima u Bosni i Hercegovini, izazvanim stalnim političkim i ustavnim krizama. Španija će osim podrške rešavanju problema na Zapadnom Balkanu isticati važnost jedinstva i saradnje među zemljama regiona u procesu njihovog pristupanja EU.

Nikolina Lozo,

Fakultet političkih nauka Univerziteta u Beogradu

Beogradска отворена школа
Bulevar oslobođenja 177
11000 Beograd, Srbija

T: +381 60 3061 342
E: eupregovori@bos.rs
W: eupregovori.bos.rs i www.bos.rs
S: facebook.com/bos.rs

PROGOVORI O PREGOVORIMA

Beogradска отворена школа

Stalo nam je do vašeg mišljenja –
ukoliko imate komentar, kritiku ili sugestiju
kako da poboljšamo Bilten, javite nam
se na mejl eupregovori@bos.rs.

Ukoliko ne želite da nastavimo da vam šaljemo Bilten,
o tome nas možete obavestiti na isti mejl.

Molimo vas da imate razumevanja ukoliko vam
nakon odjave stigne naredni broj Biltena –
sistemu treba vremena da prepozna
izmene u broju pretplatnika.